

De komst van de eerste Minderbroeders in Maastricht

Wat troffen de eerste Minderbroeders in Maastricht aan nadat zij van de bisschop van Luik in 1234 toestemming hadden gekregen om zich in Maastricht te vestigen? De kennis voor dit artikel is vooral verkregen door archeologisch onderzoek. Archieven van die tijd zijn er niet. Wat er later wel was aan geschreven stukken, is tijdens oorlogen verloren gegaan.

Uit archeologische vondsten is komen vast te staan dat de Minderbroeders in een afgelegen gebied terecht kwamen. Daarmee wordt de grond bedoeld tussen de Helpoort en de Sint Pieterstraat met een flinke strook ten noorden daarvan. De archeologen hadden hier bij opgravingen in de jaren 90 van de vorige eeuw 'slechts' Romeinse en Merovingische bewijzen van activiteiten gevonden. Nee, drukbevolkt was het hier niet. Integendeel. Maar in het laatste kwart van de 12e eeuw komt daar verandering in. Alles wat hieronder is beschreven is te situeren in het gebied parallel aan en ten noorden van de huidige stadsmuur van 1229. De Minderbroeders waren zodoende getuigen van de vroegste fase van de bouw en mogelijk zelfs van de eerste 'steenlegging' van die muur.

Zo'n vijftig jaar eerder, zo rond 1175-1180, is er een Jekertak die van oost naar west liep, uitgediept. De opgegraven aarde is gebruikt om een verdedigingswal op te werpen. Daar bovenop stond zeer waarschijnlijk een houten palissade. In feite was deze aarden wal de verdediging van Maastricht voordat er in 1229 door de hertog van Brabant toestemming werd gegeven om de nu nog bestaande stenen stadsmuur te bouwen. Het is overigens leuk om te beseffen dat als u in het

Op het plafond van het koor van de Minderbroederskerk wordt niet alleen Franciscus van Assisië, maar ook dit kerkje afgebeeld. Is dit het oudste kerkje van de Minderbroeders of is het fantasie? Naar de deur lopen twee personen, waarvan de rechter op een bisschop lijkt. Zij hebben ook een hondje bij zich. De schildering dateert van het begin van de 16e eeuw. (foto: Stefan Graatsma).

Lang en Klein Grachtje bent, u op een restant van die 12e eeuwse aarden wal loopt. Er is in deze straten een hoogteverschil merkbaar waarover zich dus al eeuwen lang mensen voortbeweegen. Die aarden wal versmalde bij de Sint Pieterstraat.

In het auditorium van het RHCL kunt u een restant zien van het koor van het eerste Minderbroederskerkje van circa 1250 (foto: Jack van Kroenberg).

De archeologen vermoeden dat, net als nu het geval is, deze versmalling een doorgang vormde. Wil dat zeggen dat de weg die nu de Sint Pieterstaat heet in die tijd ook al bestond? Een interessan-

te vraag is dan: Hoe oud is die weg eigenlijk?

In diezelfde tijd van het ontstaan van de aarden wal is er een Molenbeek gegraven aan de noordzijde van die wal. In die Molenbeek zijn resten van, het woord

zegt het al, een molen gevonden. Het houtwerk van de molen stond in en op het talud aan de stadzijde van de aarden stadswal. Ongeveer 25 jaar heeft die molen gefunctioneerd, waarna afbraak volgde. Die Molenbeek was op een bepaald punt heel erg breed en zal op die plek mogelijk als visvijver gediend hebben. In het begin van de 13e eeuw is die beek dichtgegooid.

Tot zover de situatie tot

ongeveer het jaar 1200. Rond 1200 moet er een vakwerkhuisje neergezet zijn. Dat stond aan de stadzijde van de aarden wal. Niet gebouwd op een stabiele ondergrond, vond er al snel een verzakking plaats. De vloer liep scheef. Dit huisje heeft er daardoor niet zo lang gestaan. Het is afgebroken in het tweede kwart van de 13e eeuw. Op het bestaan van dit huisje wil ik even uw aandacht vestigen. Het is niet onaannemelijk dat in dit huisje bij de Sint Pieterstraat de pas aangekomen Minderbroeders onderdak vonden, toen zij in Maastricht kwamen wonen. Het is immers bekend uit de literatuur dat de Minderbroeders van particulieren enkele huisjes tot hun beschikking kregen, voordat zij in staat waren een kerk en klooster te bouwen. Dit vakwerkhuisje zou door hen bewoond kunnen zijn.

Vanaf dat moment gaan er qua werkzaamheden vlak na elkaar, maar mogelijk ook elkaar overlappend, in deze rustige hoek van Maastricht twee grote bouwwerken van start, te weten de stadsmuur en de kerk met klooster van de Minderbroeders.

Zoals al hierboven vermeld, gaf de hertog van Brabant in 1229 toestemming om Maas-

tricht met een stenen muur te omgeven. Deze verdedigingsmuur werd gesitueerd in het talud aan de veldzijde van de aarden wal. Het werk aan de muur moet ongeveer midden 13e eeuw zijn beëindigd.

In dezelfde tijd, dus zo rond 1250, begonnen de Minderbroeders te bouwen aan hun kerk met klooster. Dit eerste kerkje was een romaans kerkje en veel kleiner dan de huidige ruime Minderbroederskerk, waaraan ongeveer vijftig jaar later werd begonnen.

1300. Het duurde nog een kleine honderd jaar voordat het schip af was. Vrijwel gelijk met de bouw van het romaans kerkje is een kloosterpand van vakwerk gebouwd. De zuidgevel van het kloosterpand lag aan de voet van het restant van de aarden wal. Bij de opgravingen zijn vloertegels te voorschijn gekomen in een ruimte, waarvan men denkt dat die als eetzaal diende.

U kunt een niet zo'n bekend stuk van de hierboven genoemde stadsmuur, de tegels en de res-

van het RHCL binnengaat en naar de koffieruimte loopt. Als u vóór de koffieruimte links, naar beneden kijkt, ziet u een gedeelte van de gevonden tegelvloer van de eetzaal of de refter uit de 13e eeuw. Het auditorium met de resten van het romaans kerkje is wat minder toegankelijk. U gaat het koor in en u ziet meteen links en rechts trappen die naar beneden gaan. In het auditorium ziet u aan de rechterkant een 'verdikking' van de muur. Dat zijn de resten van het

De tegelvloer van de refter van het voormalige 13e eeuwse klooster. Links de fundamente van de huidige kerk (foto: Peter Westerveld).

Enkele resten van dit romaans kerkje zijn nog te zien in het auditorium van de huidige kerk. Het zijn overblijfselen van het koor. Ook bij de meest westelijke pilaren van het schip bevinden zich nog resten. Deze liggen echter diep in de grond en zijn daardoor niet zichtbaar. Het romaans kerkje werd definitief afgebroken toen het koor van de huidige Minderbroederskerk gereed was, zo rond

ten van het eerste kerkje nog zien. Als u naar de ingang van het Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) aan de Sint Pieterstraat loopt dan ziet u vrijwel gelijktijdig aan uw rechterhand een stenen binnentuin. U gaat omhoog via één stenen trede en na even doorgelopen te hebben ziet u beneden u een gedeelte van het fundament van de stadsmuur van 1229. De tegelvloer ziet u als u het gebouw

koor van de romaans kerk. Als u dit laatste zou willen zien, wilt u dan zo vriendelijk zijn om dat kenbaar te maken aan de medewerkers? Vaak moet het licht nog worden aangedaan.

Willemien Schouten

Bronnen: R.A. Hulst, in: Een nieuwe huisvesting voor het Rijksarchief Limburg; P.A.W. Dingemans, De oude Minderbroeders.

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Regionaal Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een hele pagina met

een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl.

Regionaal Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl